

De gasknop

– een verhaal –

*Bij de duivel te biechten
gaan?*

Imago of Waarheid

*Armoede als eerste christe-
lijke plicht*

Het hek van de dam?

– vier opstellen –

Jan Bauwens

Serskamp, 2010

De gasknop

Welke huisvrouw heeft het nog niet meegemaakt dat zij, eenmaal de deur uit, er ineens begint aan te twijfelen of zij de deur wel heeft op slot gedaan of, erger nog, of zij het gasvuur wel heeft uitgedraaid? Geen nood, zij keert terug en gaat kijken, stelt vast dat de deur vergrendeld is of dat het gasvuur uit is, en gaat dan met een gerust hart winkelen.

Eenmaal 'op jaren', zoals men dat zegt, kan deze hysterie echter gaan toenemen en dan wordt de ceremonie die ze begeleidt een beetje ingewikkelder: mevrouw plant om te gaan winkelen, zij draait zorgvuldig de gasvlam uit, zegt halfluid: "Ziezo, de gas staat af!", zij gaat naar buiten en vergrendelt de deur en zij begeeft zich in de richting van de plaatselijke supermarkt. Edoch, halverwege wordt zij eensklaps een lichte paniek gewaar, al weet zij niet meteen wat de oorzaak daarvan mag wezen. Ze houdt halt om beter na te kunnen denken, en zij denkt voorwaar: heb ik de gaskraan wel dichtgedraaid? Diep denkt zij na, en dan herinnert zij zich in-

derdaad dat ze de gaskraan heeft dichtgedraaid want tevens herinnert ze zich deze belangrijke daad onmiddellijk daarop bevestigd te hebben met de woorden: "Ziezo, de gas staat af!" Maar daarmee is de kous niet af: mevrouw kan zich immers helaas ook niet meer herinneren of het vandaag was dat ze dit zegde, ofwel gisteren!

Het gebeurt vaker dat een dame op jaren, of zelfs op nog jonge leeftijd - ofwel een heer, want dat kan ook - halverwege van huis naar de supermarkt, terugkeert om zich daarvan te verzekeren dat de deur op slot is. Vervolgens, als zij of hij zich terug op pad heeft begeven, kan het zijn dat zij of hij opnieuw aan het twijfelen gaat en zich genoodzaakt ziet om andermaal terug te keren teneinde helemaal zeker te zijn van het feit dat de deur op slot is. Mogelijkerwijze herinnert men zich zodoende wel dat men al eens terugkeerde, maar opnieuw herinnert men zich niet of men dit een ogenblik geleden deed ofwel de dag voordien. Dezelfde twijfel doet zich immers bijna dagelijks voor en precies doordat niet alleen het dichtdraaien van de gasknop en het sluiten van de deur routine

zijn geworden, maar ook de controle op deze handelingen, is ook dit laatste moeilijk in de herinnering terug te roepen. Men doet de deur vast, men controleert of men de deur wel degelijk heeft op slot gedaan, vervolgens verzekert men zich ervan dat men deze controle wel degelijk heeft uitgevoerd, namelijk door andermaal aan de deurklink te gaan heffen.

Edoch, eenmaal het hek van de dam, is er vaak helemaal geen houden meer aan: wie twee keer teruggaat naar de gaskraan of het deurslot, ziet zich alras genoodzaakt om dat ook een derde keer te doen, een vierde keer zelfs, een vijfde en een zesde keer. Er zijn misschien wel gevallen bekend van mensen die op deze wijze geheel onverrichter zake blijven pendelen tussen het huis waarin zij wonen en de supermarkt waar zij hun voedsel willen halen, om tenslotte van de honger om te komen. Misschien, want wie zo kort zijn van memorie, die weten alras ook niet meer waar ze wonen: zij springen in het oog, worden uit het straatbeeld geplukt en belanden binnen de kortste keren 'veilig' want 'tegen zichzelf in bescherming geno-

men' ergens op een kamertje in een demententehuis.

Op een stoel bij het raam gezeten tot zichzelf komend nadat ze eerst een kopje koffie kreeg opgedrongen met daarin een medicatie tegen paniekaanvallen, vraagt Irmaatje zich af wie het in godsnaam zijn kan die het huis bewoont op welke gevel zij daar al de godganse dag zit te kijken. Stilaan dringt het tot haar door dat zij dit huis nooit eerder zag. Vervolgens stelt zij vast dat de ongemakkelijke stoel waarop zij zit, niet de hare is. Tenslotte herkent zij ook de kamer niet waarin zij zich bevindt en weet zij niet meer goed of zij nu ofwel haar eigen interieur niet meer herkent, ofwel of zij helemaal niet thuis is. Wie is trouwens dat veel te vriendelijke meisje dat om de haverklap en zonder aan te kloppen in het deurgat staat met een glas water, pillen, koffie, een boterham met speculaas of middageten in een plastic vorm met vreemd bestek? Zij vraagt of het gemaakt heeft maar zij is haar dochter niet, haar dochter zou zij immers onmiddellijk herkennen.

Op een keer vroeg ze aan het meisje dat niet haar dochter was waar nu haar eigen huisje was gebleven, maar zij kreeg slechts tot antwoord dat zij zich geen zorgen meer moest maken om die dingen: er werd voor haar gezorgd, zo zei ze, voor alles werd er nu gezorgd, en was zij hier nu niet gelijk een koningin? Zij was zich welbewust dat zij hier tegen geen verweer had en daarom klonken deze woorden in haar oren eigenlijk als een bedreiging.

Aan de koningin moest zij nu denken en zij vroeg zich af of zij nog leefde, onze oude koningin, en toen het meisje dat niet haar dochter was, weer in het deurgat van haar kamertje verscheen, vroeg ze het haar, of onze koningin nog leefde. Maar het meisje antwoordde alleen dat ze van de dynastie geen kaas gegeten had en dat ze het wel eens na zou vragen. "De die nas tie": wat zou dát kunnen betekenen?

Misschien zat zij daar al maanden, ofwel jaren, want voor wie zich nauwelijks nog iets herinneren, is de tijd genadeloos. Wel begreep zij dit heel goed en wist zij dat wat van haar memorie overschoot, het laatste was wat haar nog vasthaakte aan

dit leven. Indien wij geen geheugen hadden, dan was het ogenblik van onze geboorte voor ons tevens dat van onze dood. En voor de geheugenloze buitenstaander die daar stond op toe te kijken, gold precies hetzelfde. Ergens herinnerde zij zich nog dat het over dit onderwerp was dat zij als jonge vrouw een lijvig boek schreef en soms passeerden paragrafen daaruit nog letterlijk door haar hoofd: "een louter stoffelijke wereld, een wereld zonder geheugen, kon slechts buiten de tijd bestaan en bestond derhalve niet". En zie je wel dat zij de gasknop niet had dichtgedraaid, want toen eensklaps was alles weg!

19 juni 2010

*

Bij de duivel te biechten gaan?

Bij de duivel te biechten gaan, dat is alvast waarvoor een bisschop zich hoeden zal. En of hij dezer dagen met de duivel zelf te maken heeft, is een kwestie die zich oplost van zodra blijkt of die 'biechtvader' dan niet de afschaffing van de biecht beoogt. De biecht is, nota bene, het sacrament dat het mirakel van de vergeving herbergt - de kern van het christelijke geloof. Het kelderen van die geloofskern kán niemand meer beogen dan de duivel zelf. Wat voor de ene groep gelovigen een geloofskern is en een heilig geheim, zal voor een andere groep misschien botweg als samenzwering moeten bestempeld worden... en ook bestreden. Het principe van de vergeving dreigt hier als nooit voordien fataal te botsen met dat van de wraak, zoveel is zeker. Na de kruisiging van Christus en zijn verrijzenis in zijn mystieke lichaam, dat de kerk is, dreigt op zijn beurt dat mystieke lichaam aan de schandpaal terecht te komen. Zal dan, zoals eeuwig - in zonde - het kind uit de moeder geboren wordt, ook niet de

Christus herrijzen - ter vergeving der zonden - tot in de eeuwen der eeuwen?

6 juli 2010

*

Imago of Waarheid

Verhalen zoals dat van de goede moorde- naar indachtig, is een bisschop die biecht en die dan het boetekleed aantrekt mis- schien wel heiliger dan een kardinaal die weigert om onschuldig aan het kruis te hangen.

Onschuldig aan de schandpaal staan is wat de Christus deed, die alle kardinalen zeggen na te volgen, getuige de rode kleur van het gewaad en van de mijter welke het bloed symboliseert dat zij aldus bereid zeggen te zijn om voor de Heiland te ver- gieten.

Dat kan dan alvast hun eigen bloed niet wezen want onschuldig lijden in naam van het geloof - ook martelaarschap ge- noemd - is hoe dan ook niet besteed aan wie hun reputatie zo hoog achten. Want de reputatie, het imago, het beeld dat van hen wordt opgehangen in de media, de schone schijn achten zij hoog terwijl zij in de Waarheid, welke dan toch naar zijn ei- gen zeggen Christus zelf is, helemaal geen vertrouwen hebben.

Voor wie het niet volstaat dat *God* de waarheid kent, is er immers helemaal geen God - dat is de logica zelf. Van geloof kan hier geen sprake zijn en alle mooie woorden over dat geloof kunnen dan alleen nog maar imago zijn. Die meer geven om hun reputatie, geloven hoe dan ook niet meer dat, ongeacht hoezeer men er ook over liegt, de waarheid altijd zichzelf zal blijven.

Wat een contrast tussen, enerzijds, Christus die, om ons te redden, onze zonden op zich neemt en ze ook uitboet zonder klacht, geheel onschuldig en, anderzijds, een kerkvorst die met een zonde welke hij niet de zijne acht zelfs niet geassocieerd wil worden.

Kan zo iemand troost bieden aan wie onrecht moeten lijden? Wat immers moet een schare van verschoppelingen met het voorbeeld van een man die zich dankzij samenzwering met de beste advocaten kan omringen om zijn imago te vrijwaren van de smaad en de hoon die bij uitstek het aangezicht van Christus sieren? Of verwacht hij dan dat de volgelingen van

het Lam in de rij zullen staan om door hem te worden opgeleid en gewijd?

Zoals de heilige geschriften zelf het zeggen en herhalen, is de pretentie van de eigen heiligheid misschien wel de grootste zonde. Maar de geschiedenis toont aan dat het verkondigen van de waarheid vaker met het eigen leven wordt betaald. Christus' martelaarschap werd voorafgegaan door dat van Socrates die aantoonde dat de pretentie van kennis erger is dan de onwetendheid, en de openbaring van die conclusie werd ook zijn dood. Talrijk zijn intussen de volgelingen van deze grote mensen, die men niet bepaald moet zoeken onder diegenen die bij de rechtbanken staan aan te schuiven met een geblutst blazoen onder de arm. In hen die aan-schuiven voor een snee brood herkent men Christus heel wat beter.

11 juli 2010

*

Armoede als eerste christelijke plicht

Blijkbaar begrijpen heel wat mensen niet waarom wereldse rijkdom dan verwerpe-lijk is - althans vanuit de christelijke op-tiek - en de katholieke clerus vormt hierop geen uitzondering.

Men geeft zich er al te weinig rekenschap van dat het bestaan in deze wereld een zaak is van macht en van geweld. Dit feit wordt echt duidelijk van zodra men op-merkt dat reeds van nature bij uitstek wie gevaarlijk zijn, zullen worden opgemerkt; zij die daarentegen helemaal geen bedrei-ging vormen, worden over 't hoofd gezien.

In de natuur is dit gedrag weliswaar heel rationeel: het beantwoordt perfect aan het economiciteitsprincipe en ook aan dat van het zelfbehoud, maar dat doet het koele doden van de vijand eveneens.

De zaak is dat het christendom breekt met die wet van de sterkste: zij is natuurlijk maar onmenselijk. De mens overstijgt het dier (in zichzelf): hij dient het niet na te apen zoals in de perversies van de nieuw-

ste tijden wel eens wordt bepleit; hij dient het daarentegen naar zijn hand te zetten.

Dat de vogelen des velds, onbekommerd over zaaien en maaien, toch beter getooid zijn dan wie dan ook van ons, illustreert slechts de zorg van de schepper voor al datgene waarvoor men hem blindelings vertrouwen moet.

In de wereld is erkenning oorspronkelijk meestal angst voor bedreiging en gevaar. Wat gevaarlijk is, is voor het eigen leven van belang en het belang van het gevaarlijke is derhalve net zo groot als het eigenbelang. Zo worden wie gevaarlijk zijn erkend zoals men ook zichzelf erkent. Wie een bedreiging voor een ander vormt, dwingt immers erkenning van die ander af op straffe van zijn ondergang en die vorm van erkenning is dan ook in het geheel niet bewonderenswaardig, hij is natuurlijk afgedwongen, rationeel, berekend, en daarmee uit. Het dierlijke wordt pas oversteegen waar men de ander erkent om wie hij is, en niet omdat hij een bedreiging vormt. En dat humaan gedrag snijdt uiteraard pas hout waar men de ander ziet als medeschepsel, en waar men dus de schep-

per - God - erkent. Zonder God kan de mens het dier niet overstijgen; zonder God achten mensen zichzelf god, en vechten zij onder elkaar uit wie de oppergod zal zijn. En uiteraard is een oppergodschap dat door de sterkste buit gemaakt wordt, de tirannie bij uitstek. De erkenning van de ander omwille van hemzelf kan niet bestaan zonder het godsgeloof.

Een humaniteit wars van alle godsgeloof is mogelijk, maar zij kan slechts wederzijdse erkenning op grond van berekening en van conditionering zijn, als het ware in een solidariteit waarin men het eigen 'ik' slechts 'overstijgt' om het te kunnen verzekeren en dus om het nog sterker te maken dan het was. Niet een liefde eigen aan kinderen onder het gezag van ouders, maar een koele, afgesproken eendracht met het oog op nog meer macht, vormt er de motor van. Precies zoals de motor van de economie die daaruit volgt, niet het goed is van de ander dat men wil bewerken, doch slechts het eigen voordeel dat in het spel der concurrentie of der onderlinge tegenwerking wordt beoogd. De discrepantie tussen de subjectieve bedoeling (elkeen wil individueel voordeel halen) en

het objectief bereikte doel (het ganse volk vaart daar wel bij), is de sociale truuk bij uitstek, de geniale hefboom waarop, alle natuurlijke egoïsme ten spijt, de objectieve samenwerking berust en de totstandkoming van een solidaire humaniteit. Maar nogmaals: de vormen van erkenning die dit geheel dragen, worden bepaald en uiteindelijk ook begrensd door eigenbelang: zij overstijgen het dierlijke niet.

De kloof tussen wat men bedoelt (het eigenbelang) en wat men bereikt (het gemeenschappelijke belang) wordt gedicht door een sociaal systeem dat zichzelf dankt aan, maar ook verraadt in een weerspiegeling van die kloof in haar geplogenheden waaruit de leugen onwegwerkbaar is. Activiteiten die feitelijk bedoeld zijn voor het eigenbelang, dienen zichzelf in de gemeenschap aan te prijzen als zaken die het belang van allen ten goede komen, terwijl dat eigenbelang tegelijk wel nog getolereerd moet worden in de gedaante van de winstmarge, die niet een randverschijnsel is, maar wel de eigenlijke motor van het economische gedrag. Die kloof is er uiteraard ook tussen, enerzijds, het loon dat men opstrijkt voor zijn werk en, an-

derzijds, de geleverde prestatie als zodanig: er is hard labour dat onderbetaald wordt en er zijn lieden die zichzelf riante vergoedingen toekennen om helemaal niets te doen. De tegendoelmatigheid of de contraproductiviteit waarover Ivan Illich heeft geschreven, is de keerzijde van dit systeem dat aldus gedoemd is om zichzelf op te heffen: het louter humane met een eendracht die omwille van de macht wordt beoogd en die stoelt op solidariteit als berekende samenlevingsvorm, ontmoet bij uitstek in die tegendoelmatigheid zijn grenzen.

Wereldse rijkdom is verwerpelijk omdat het kopen een opeisen is waaraan het krijgen en het danken niet alleen vreemd zijn maar door de koopact tevens worden verkracht. Wat God aan zijn schepselen aanbiedt op de akkers, wordt in beslag genomen en verkocht, wat wil zeggen dat men het zich toe-eigent middels macht, dat men het aan anderen middels geweld ontnemt, en dat men het pas aan die anderen, die het nodig hebben, teruggeeft... als zij betalen, wat wil zeggen: als zij het op hun beurt gaan opeisen. De verkrachting van het geven en het nemen berust in het

onmogelijk maken ervan: op straffe van de totale armoede wordt men gedwongen om mee te werken aan een onmenselijk systeem dat op geweld berust.

Verzet tegen die onmenselijkheid wordt dan ook door armoede gekentekend, zoals ook Christus' verzet tegen het kwaad zijn hele verschijning tekende tot het onuitwisbare beeld dat wij van de Godmens hebben. Onuitwisbaar, tenminste zolang er martelaarschap bestaat: de persoonlijke weigering van een goddeloos bestaan.

13 juli 2010

*

Het hek van de dam?

Misbruik van en machtsmisbruik jegens kinderen kunnen nimmer worden geminimaliseerd: niet als het vergrijp geschiedt door de hand van een bisschop, maar evenmin als dit het werk is van 'clowns'.

Deze laatsten zijn er om kinderen te laten lachen, niet om hen te leren hoe zich met andermans leed te vermaken, en nog veel minder om hen te gebruiken in een hoog spel van wraak dat zich allerminst van humor bedient maar des te meer van spot.

Wie kinderen opleiden in leedvermaak, lang nog voor zij kunnen beseffen dat zij aldus leren proeven van de wraak, die gebruiken hen als circusdieren in een machtsspel dat hen ver te boven gaat. En die vertoning speelt zich niet af in de feesttent die daar staat om toeschouwers te beschermen tegen de warme zon, maar in een foor van een gans ander kaliber waarin alles draait om die andere, kille zon van macht en geld, waar men niet kraait om een soldaatje meer of minder. Een foor, versluierd door gesofistikeerde indoctrinatie nu, maar veel werkelijker dan het zeil van stof daar in de wind.

Een rechtsstaat die in dezer met monniken-
nijver de gangen nagaat van een kardi-
naal, doch die de andere kant opkijkt wan-
neer niet slechts verdenkingen doch daden
van het gelaakte soort door clowns wor-
den gesteld, is aan bevraging toe.

Edoch, wij weten dat de macht van de
media ontzaglijk is: zij is de macht van de
massa, de wereldse macht, de macht van
'Legioen'. Wie weigeren om het vuur van
de spot waarmee het slachtoffer wordt
verteerd, mee aan te wakkeren, die maken
zichzelf verdacht en worden mee omge-
bracht want het geweld kent geen nuance
en geen rede.

Kijk maar rond naar elders en naar ooit:
waar dit gebeurt, verlaat zij met de stille
trom het land - de vrede - en doet hij met
veel ornaat zijn intrede - de oorlog - en
komt hij altijd te laat - de tijd van bezin-
ning en van inkeer die het tij moest keren.
Daar is cultuur nog louter vertier, daar
wachten de zotskappen, de dood lacht
hier.

18 juli 2010

*